

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/ Issue 23 (Aralık/December 2025), s. 115-122
Geliş Tarihi-Received: 23.10.2025
Kabul Tarihi-Accepted: 29.12.2025
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.5281/zenodo.18047373

Sait Faik Abasıyanık'ın Hikâyelerinde İş Ahlakı

Work Ethics in the Stories of Sait Faik Abasıyanık

Alpay Doğan YILDIZ*

Öz

Sait Faik Abasıyanık, 1930'larda hikâyelerini yayımlamaya başlar. Kendine özgü anlatımıyla dikkat çeker. Kısa ömründe yayımladığı hikâye kitaplarıyla modern Türk hikâyesinin en önde gelen isimlerinden biri olur. Hikâyelerinde yalın, samimi, yer yer şiirsel bir dil kullanır. Sait Faik, günlük hayatın içinde, sokaklarda dolaşan bir insandır. Hayatı, insanları seyreder. Kim olduklarını, ne iş yaptıklarını, iç dünyalarını merak ettiği insanlar olur. Bu insanlardan bazılarını hikâyelerine taşır. Bunu yaparken, hikâye sanatının imkânlarını kullanır. Yazarın anlattığı insanlardan bazıları bir işle uğraşan, yaptıkları işle evlerini geçindiren sıradan kimselerdir. Dürüsttürler, işlerini iyi yaparlar, çok kazanma hırsları yoktur. Oysa dünyada farklı zorluklar, olumsuzluklar vardır. Pek çok insan daha çok kazanma arzusunda. Bunun için diğer insanları aldatmaktan çekinmezler. Böyle bir dünyada işini iyi yapan dürüst insanların varlığı hikâyeciye umut verir. Bu insanlar hayatı güzelleştirir. Sait Faik hikâyelerinde doğrudan mesaj vermeyi pek tercih etmez. Ancak Sait Faik'in söz konusu insanlar üzerinden bir "iş ahlakı" da anlattığı söylenebilir. Bu makalede Sait Faik'in hikâyelerinde "iş ahlakı" konusu üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sait Faik, hikâye, işçi, iş ahlakı.

Abstract

Sait Faik Abasıyanık began publishing his short stories in the 1930s. He attracted attention with his distinctive narrative style. Through the short story collections he published during his brief life, he became one of the leading figures of the modern Turkish short story. In his stories, he uses a plain, sincere, and at times poetic language. Sait Faik is a person who wanders through daily life, strolling along the streets. He observes life and watches people. There are people whose identities, occupations, and inner worlds he is curious about. He carries some of these people into his stories. While doing so, he makes use of the possibilities of the art of storytelling. Some of the people depicted by the author are ordinary individuals who work at a job and earn their living through what they do. They are honest, they do their jobs well, and they do not have an excessive desire to make a lot of money. Yet the world is full of various difficulties and negative aspects. Many people desire to earn more and do not hesitate to deceive others to achieve this. In such a world, the existence of honest people who do their jobs well gives the storyteller hope. These people make life more beautiful. However, Sait Faik does not particularly prefer to convey direct messages in his stories. It can be said that, through these people, Sait Faik also conveys a sense of "work ethic." This article focuses on the theme of "work ethic" in Sait Faik's stories.

Keywords: Sait Faik, story, worker, work ethic.

* Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: alpaydogan.yildiz@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8930-286X.

Giriş

Kimlerdir? Ne iş yaparlar? Nasıl yaşarlar? Nerede otururlar? Ne dertleri vardır?" "İşte bu yüzden hikâye yazarım. İşte bu merak yüzünden hikâyeci geçinirim."

Sait Faik'in farklı hikâyelerinde karşılaşılan birinci kişi anlatıcının özelliklerinden biri, hayatın doğal akışı içerisinde günlük işlerini yaparken bir taraftan da hikâyesini anlatacak/yazacak insan aramasıdır. O, "insanı anlatmayı neredeyse meslek edinmiştir. Yazdığı hikâyelerin bir kısmında hikâyeyi yazan insan olarak karşımıza çıkar. Bazen hikâye konusu arayan 'ben', bazen de hikâyenin konusundan kaynaklanan bir sebeple Sait Faik şeklinde görülür (Çelik, 2023, s. 132,145). Sait Faik hayatın içinde, insanların arasındadır. O, "hikâye yazmadan önce, hikâyesini yazacağı insanları tanımaya çalışmıştır" (Kavaz, 1999, s. 75). Kendisini şahsi olarak da tanıyan Mehmet Kaplan'ın ifadeleriyle, "Hayatı, insanları, kâinatı seven" hikâyeci "görmesini bilen ve gördüğünü anlatma gücüne" sahiptir "ince bir dikkati vardır" (Kaplan, 1997, s. 202). İnsanlara bakar, merak eder, onlarla konuşur; anlatmaya değer bulduğu hikâyeleri okura taşır.

Hallaç'ta (Abasıyanık, 2017a, s. 29-34) hikâyenin anlatıcısı, hikâye kişilerinden biridir. Bulunduğu semte gelecek vapuru bekler. Vapurla gelecek birini bekliyor ya da vapurla bir yere gidecek değildir. Gelen insanları merak eder: "Gelen vapurdan iskeleye öyle insanlar indi ki her gün İstanbul kazan ben kepçe dolaştığım halde onlara rastlamamıştım. Kimlerdir? Ne iş yaparlar? Nasıl yaşarlar? Nerede otururlar? Ne dertleri vardır?" Bu işi sık sık yapar, bazı günler dikkati, merakı hiç kimse üzerinde toplanmaz. Bu, gelip giden insanlardan çok kendi ruh hâliyle ilgilidir: "Vapurdan benim alakamı çekecek, üzerinde üç dakika meraklanacağım hiç kimsenin çıkmadığı günler olur. Ama böyle günler vapurdan çıkanların üzerinde düşünmek istemediğim günlerdir." Sonra "Rıhtımda bir aşağı bir yukarı dolaşanları seyre müsait bir iskemlede düşünceye daldım" der. Dikkatini çeken insanların hayatlarını merak eder, onlar üzerinden hayal kurar, onlarla konuşur. *Kınalıada'da Bir Ev'de*, "İşte bu yüzden hikâye yazarım. İşte bu merak yüzünden hikâyeci geçinirim. Hikâyelerimi beğenmezler üzülürüm. Beğenirler kızarım. Kendim beğenirim, budalalaşırım. Beğenmem, canım yemek istemez" (Abasıyanık, 2017a, s. 59) derken, hikâyeyi anlatanın bir hikâye yazarı olduğunu söyler. Kavaz, yazarın hikâyelerindeki kahraman anlatıcı ile Sait Faik ilişkisi konusunda, "'yazar-eser' münasebeti çerçevesinde baktığımızda, hikâyelerin kahraman anlatıcılarını sanatkarın değişik zamanlardaki ruh halini yansıtan tipler olarak görmek mümkündür" der (Kavaz, 1999, s. 58).

Sait Faik'in dikkatini kimler çeker, kimlerin hikâyesini merak eder, kimleri okuruna anlatmaya değer bulur? O, "şehirde gezerken bıkmadan usanmadan sevgi duyacağı, dertleşeceği, tabiatla uyuşan, ahlaklı, temiz, küçük dünyasında, dünyanın kalanına zarar vermeden yaşayan insanı arar ve ne kadar yokluk içinde olursa olsun o insana şiir halesi içindeki sevgiyle bakar" (Gemici, 2023, s. 16). Bu insanların varlığıyla "okuyucu da yenilenir, moral bulur" (Sağlık, 2023, s. 190). Sait Faik'in farklı hikâyelerinde işini iyi yapan insanlarla tanışırız. Elbette, "Sait Faik bir davayı ispatlamak, bir şey öğretmek amacıyla yazmaz" (Karaca, 2023, s. 122). Ama her edebi metin gibi onun hikâyeleri de kendi dilleriyle okura bir şeyler söyler. Hem işini iyi yapan insanları anlatırken hem de kimi zaman başka insanlardan bahsederken, Sait Faik'in bir "iş ahlâkı"ndan söz ettiği fark edilir. "İş ahlâkı" konusu, "iş, çalışan, çalışmanın amacı, işveren, iş ortamı" gibi konuyu farklı yönleriyle bütünleyen hikâye örnekleri üzerinden değerlendirilecektir. Fethi Naci, Sait Faik'in hikâyelerini üç dönemde değerlendirmenin doğru olacağını söyler: *Semaver*, *Sarnıç*, *Şahmerdan* (1936-1940) ilk dönem; *Lüzumsuz Adam*, *Mahale Kahvesi*, *Havuz Başı*, *Son Kuşlar* (1948-1952) İkinci Dönem; *Alemdağ'da Var Bir Yılan* (1954) Üçüncü Dönem (Naci, 2003, s. 17-75)lir. "İş ahlâkı"nı tartışmaya müsait hikâyelerin

onun hikâyeciliğinin *Semaver*'den *Mahalle Kahvesine*'ne uzanması ve neredeyse yazarlığının tamamına yayılması, konunun yazardaki devamlılığını gösterir.

İşçiler, işveren, iş yeri

“bütün gün zevkle, hırsla, iştiaqla çalışacak” “içinde ne ıstırap ne grev ne de kaza olan; yalnız saadet istihsal edilen fabrika”

Sait Faik Abasıyanık okurlarının aklına gelen ilk hikâyelerden biri muhtemelen *Semaver*'dir (Abasıyanık, 2016, s. 1-6). Aile saadetini, ana oğul arasındaki sevgiyi, hayatın en büyük gerçeklerinden ölümü günlük hayatın sıradanlığı arasında vermeyi başaran bu hikâyenin ana karakteri genç bir işçi olan Ali'dir. Okura önce ana-oğul ilişkisi üzerinden “saadet” tablosu gösterilir. Okur, Ali'deki “çocuksu duyarlık, naz; annenin çocuğunun nazıyla oynaması, buradan çıkan mutluluk tablosu” (Şimşek, 2023, s. 279) ve hemen ardından, birden gelen ölümle ortaya çıkan “hüzün” tablosundan öyle etkilenir ki Ali'nin işçiliği, bu işçilik üzerinden verilen işçi ve işveren ilişkisi; iş ahlakı pek dikkati çekmez. Oysa dikkat edildiğinde işçi bakışının pek çok şeye, anlatıcının ifadelerine de sirayet ettiği fark edilir:

“Bir haftadır fabrikaya giden Ali”, “nihayet” iş bulmuştur. Ali, kim bilir ne kadar iş aramıştır? “Nihayet” ifadesinin ardında anlatılmayan neler vardır? Her sabah “namazını kılıp duasını yapan, içindeki Cenab-ı Hak” ile oğlunu uyandıran anası, Ali'nin iş bulması için kim bilir ne kadar dua etmiştir? Onlar, “mesutları çok az bir mahallenin çocukları” dırlar. Mahallede, belki bir işi olanlar mesutturlar. Bir haftalık genç işçi Ali “rüyasında makineler, elektrik pilleri, ampuller görmekte, makine yağları sürünmekte, bir dizel motoru homurtusu işitmektedir.” Anası, sabah ezanı oğlunu uyandırdığında, Ali sanki işten çıkmıştır: “Terli ve pembe”dir. Ali, büyük değirmende elektrik amelesidir. Kahvaltının ardından anasının elini öpüp evden çıkan Ali'nin işteki bir gününü özetleyen satırlar işçi, iş arkadaşlığı, iş ortamı hakkında da bilgi verir:

“Ali bütün gün zevkle, hırsla, iştiaqla çalışacak. Fakat arkadaşlarından üstün görünmek istemeden. Onun için dürüst, gösterişsiz işleyecek. Yoksa işinin fiyakasını da öğrenmiştir. Onun ustası İstanbul'da tek elektrikçiydi. Bir Alman'dı. Ali'yi çok severdi. İşinin dalaveresini, numarasını da öğretmişti. Kendi kadar usta ve becerikli olanlardan daha üstün görünmenin esrarı çeviklikte, acelede, aşağı yukarı sporda, yani gençlikteydi. Akşama, arkadaşlarına yeni bir dost, yeni bir kafadar, ustalarına sağlam bir işçi kazandırdığına emin ve memnuniyetle evine döndü”

“Zevkle, hırsla, iştiaqla”; ama “dürüst ve gösterişsiz” çalışan Ali, ustaları ve işveren için “sağlam bir işçidir.” İş rüyalarına girmektedir. Duygu dünyasında “arzular uyanan, arzular sönen” Ali'nin, (insanımızın, kendisinin) “şairce” olduğunu söyleyen anlatıcı/hikâyeci, hem Ali'yi hem kendine hem okura yakınlaştırır. Ali'den “Alimiz” diye bahseder: “Alimiz biraz şairceydi. Biz, Ali, Mehmet, Hasan, biraz böyleyizdir. Hepimizin gönlünde bir aslan yatar”. Ana-oğul saadetinin, aile sıcaklığının sembolüne dönüşecek olan “semaver” ile “fabrika/iş yeri” arasında kurulan benzetme, “şairce” bir hikâyecinin, Sait Faik'in şiir tadında ifadeleridir. Ali ve annesi kahvaltı yaparlar: “Odanın içini kızarmış bir ekmek kokusu doldurmuştu. Semaver ne güzel kaynardı. Ali semaveri, içinde ne ıstırap, ne grev, ne de kaza olan bir fabrikaya benzetirdi. Ondan yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi.” Hikâyede, Ali'nin çalıştığı iş yerinde bir olumsuzluk olduğundan söz edilmez. Fakat Ali'ye ait olduğu söylenen bu benzetme, kendi işyerinde olmasa da Ali'nin farklı iş yerlerinde, fabrikalarda yaşanan olumsuzlukların (ıstırap, grev, kaza) farkında olduğunu düşündürür. Ali işçilerin “saadet istihsal edilen” işyerlerinde çalışmalarını hayal eder.

Ali'nin hayal ettiği iş ortamı pek çok iş yerinde, fabrikalarda yoktur. *Sevgilime Mektuplar*'da (Abasıyanık, 2016a, s. 21-37) İstanbul'daki deri ve kösele fabrikaları bir gazete röportajı için gezilir. Fabrikalar uzaktan "ne güzel" görünürler. Fabrikaların bacalarından ufka "zenginlik ve saadet" öter (Ali de saadet istihlal eden fabrika hayal etmişti). Fabrikalar uzaktan, "düdük sesleri, dumanları, pencereleri, kaynaşan insanları, kömürü isiyle" ne güzel görünürler. Gazeteci/hikâyeci fabrikaya girerken güzel şeyler göreceğini düşünür: Fabrikalarda "insanoğlu, insanoğlu için ter döküyor hakkını alıyor, keyfini sürüyor" dur. Deri işçileri, ellerinde, "sığır derisinin yapışkanlığı, zırnığın, asidin, iç yağının, lağımın kokusuyla" evlerine dönerler. Gazeteci/hikâyeci, koskoca fabrikada su ve sabunun bol olacağına, duş bulunacağına inanır. "İnsan için çalışan insanı, akşamüstü evine tertemiz döndürecek tesisat bir fabrikada bulunmaz olur mu? Kaç paralık şey!" der. Oysa, "insan için çalışan insanın kokusuna karışmış mayhoş bir koku" yayılan fabrikalarda işçilere ne doğru dürüst yemek ne temizlik imkânı ne iş kıyafeti ne de fazla mesai parası hakkıyla verilir. İşverenin zihniyeti "yalnız kesesini doldurmaktır." Ali de muhtemelen böyle iş yerlerinden haberdar olduğu için semaver üzerinden saadet istihlal edilen bir fabrika hayal eder. Nitekim Ali'nin kış sabahları gördüğü insanlar arasında "kocaman fabrika duvarlarına sırtlarını vererek" salep fincanlarını tutan "burunları nezleli, kafaları grevli, ıstıraplı pirinç bir semaver gibi tüten sarışın ameleler" de vardır. (Annenin ölümü, semaverin evden kalkmasının ardından Ali'nin hayatına salep güğümü girecektir.)

İş Arkadaşlığı

"zevkle, hırsla, iştiaqla çalışacak, arkadaşlarından üstün görünmek istemeden. Arkadaşlarına yeni bir dost, yeni bir kafadar kazandırdığına emin ve memnuniyetle evine döndü."

Çalışma hayatında iş arkadaşlığı önemlidir. *Semaver*'de "Alimiz" iyi bir iş arkadaşıdır. Zevkle, hırsla, iştiaqla çalışan Ali, iş çıkışı "arkadaşlarına yeni bir dost, yeni bir kafadar" kazandırdığına emin olmanın memnuniyetini yaşar. Ancak iş hayatında herkes Ali gibi değildir. *Şahmerdan* hikâyesinde (Abasıyanık, 2017, s. 1-7) bütün gücün ortaya konulduğu çalışma, emek, alın teri, daha güçsüz olana yardım etmenin gücü varken işi başkalarına yıkma edepsizliğinin gösterildiği sahneler hikâyenin merkezindedir. Dürüst, elinden geleni ortaya koyarak çalışma ile lakayt, işi başkalarına yıkmamanın doğurduğu gerilim sahneden sahneye tırmanır.

Hikâyede bir amele başı ile dört işçiyle karşılaşırız: Birisi, "çok sarışın ve narin"dir. Bir başkası "uzun boylu, esmer ve sıksa"dır. Diğeri "kısa boylu, kalın enseli ve zaman zaman birdenbire kızaracağı yerde sararan bir şişman"dır. Dördüncü işçi, her gün tesadüf edilen hamallar gibi alelade, hiç kuvvetli gözükmediği halde yorulmaz" bir işçidir. Adları Salih, Abdurrahman, Şaban, Ali olan bu dört amale, oldukça sıcak bir günde çalışırlar: Haziran yağmurları birdenbire kesilmiş, yaz, rüzgârsız, ağır ve kasvetli, iskelenin ve denizin üstüne çöküvermiş"tir. İşçileri kontrol eden, işi yöneten amelebaşı, bu işin bir liraya yapılamayacağını, ama "zamanın kötü" olduğunu söyler. İşçiler, amelebaşının denetiminde, iskeleye kurulmuş şahmerdan denilen demir ağırlığı kol gücüyle çalışan çarklarla yukarı çıkarıp denizdeki kazıkların üzerine bırakırlar. Ameleler ikişerli gurup halinde makinenin kollarını çevirirler. "Sarışın, narin, uzun boylu" amele ile "şişman, kalın enseli" makinenin bir kolunda, diğer iki amele ise makinenin öbür kolunda çalışırlar.

Sarışın amale (Abdurrahman), bütün gücüyle çalışır; "kıpırmızı kesilmişti. Saçları yavaş yavaş kirli elleriyle yağlanıyor, boynunun damarları şişiyor; göğsü harikulade genişliyor, narin vücudu, birdenbire, atlet insanlarda olduğu gibi atlaşıyordu". Oysa Abdurrahman ile aynı taraftaki "şişman amele" Salih'te bir damla ter yoktur. "Yüzyüse

müthiş bir kuvvet sarf ediyormuş gibi" buruşur. Öbür kolda çalışan iki ameleden biri "acınacak zayıflıkta"dır. Ancak, "bütün işi arkadaşına bırakmaya çalıştığı için" kızarmıştır. Buna karşın arkadaşı "ona en küçük bir kuvvet bile sarf ettirmemek için elinden geleni" yapar. Buradaki üç işçi, *Semaver*'deki Ali gibi dürüst ve gösterişsiz çalışıp, ellerinden geleni yaparken, biri/Salih; gücü varken işi arkadaşlarının üzerine yıkar. Salih, amelebaşının komşusudur; "zor işlerden ancak bu sayede ve kancıklıkla kendini kurtarır." Aynı kolda çalışan arkadaşı Abdurrahman'ın uyarmasına aldırmaz, "edepsiz insanlara has bir lakaydi ile" denizi seyreder. Herkes çarkları döndürmek için son kuvvetle kollara asılmışken Salih, "def'i hacet eder gibi" yüzünü buruşturur. Böyle yaparsa çok kuvvet sarf ettiğinin anlaşılacağını zanneder. Fakat, "ne boynunun damarları şişer ne de kalın, yağlı ve tüysüz kollarında bir adale hareketi görülür". Öbür koldaki zayıf amele ise arkadaşına "biraz olsun" yardım etmektedir. "İki işi birden gören" arkadaşının gömleği terden sırtına yapışmıştır.

İş ne için yapılır?

"İnsanoğlu, insanoğlu için ter döküyor." "Şu insanlara hiçbir şey çok değil."

Sorunun cevabı normalde şöyle verilir: İş yapan, insanların ihtiyacı olan bir malı, bir hizmeti karşılar. Bu iş karşılığında kendisi de ihtiyaçlarını gidermek için bir karşılık, para alır. Sait Faik ise iş yapmanın gerisindeki zihniyetin peşindedir. Abasıyanık'a göre iş yapmanın, üretmenin arkasındaki temel güç insana duyulan sevgi, saygıdır. Bu bir zihniyet meselesidir. *Tüneldeki Çocuk* hikâyesinde (Abasıyanık, 2016a, s. 1-5) hikâyeyi anlatan/yazan (Tüneldeki müşahedemi "yazacağım" der) kişi, İstanbul nahiyyelerinden birindedir. Vaktiyle dinamoyla elektrik verilen nahiye, işletmecî belediyeyle anlaşılmadığından elektriksizdir. Bu durumu dert edinen hikâyeci konuyu kolejli, Fransızca, İngilizce bilen bir hanım arkadaşına açar. Aldığı cevap: "Şu insanlara karanlık çok bile!" olur. Arkadaşıyla münakaşa etmez. Kadın, nahiye müdürüyle samimidir. Anlatıcı, kendisini de kolejli hanımın hiçbir değer vermediği, küçümsediği "şu insanlar"dan ayırmaz. "Pos bıyıklı Rum balıkçılar, çıplak bacaklı sıska çocuklar, gırtlakları bir karış dışarıya fırlamış Kürt hamallar, ben, sen, posta müvezzii, o bakkal çırağı... Hepimiz şu insanlardandık" der. Okumuş hanımın zihniyetine canı sıkılmıştır.

O gün İstanbul'a gider. Taksim-Karaköy tüneline, trene binen bir çocuğun sevincine şahit olur. Kolejli, okumuş hanımdan ümidi yoktur. İki üç dakikalık kısa yolculukta çocuğa dair "müşahedesini" yine o çocuk için "yazacağını" söyler. Anlattığı hikâyeye "Şu insanlara karanlık çok bile!" diyen zihniyetedir.

Hikâyeci, Beyoğlu yönünden trene binip Karaköy'de iner. Bindığı vagonda değişik insanlar (üç asker, ihtiyar bir kadın ve gelini, vapura yetişmekten bahseden bir Ermeni grubu) vardır. Ama onun dikkatini "ayakları çıplak", "eli kirli, siyah, pis" bir çocuk çeker. Çocuk, "hayretle açılmış sulu bir ağız"a, "göz beyazlarında da hayret" olan koyu kahverengi, insani denemeyecek kadar masum gözler'e sahiptir. Ağız ve gözlerdeki "hayret", trene binebilmenin "sevinci"nin bir yansımasıdır. Tren ilerledikçe çocuğun hayreti artar. Yüzünde "küçük, mini mini, bedbaht, korkak" bir gülüş ortaya çıkar. Yazdıklarının temelinde "gözlem gücü"nün (Uçurum, 2023, s. 243) rolü çok önemli olan hikâyeci, tren tüneline çıkışına yaklaştıkça çocuğun yüzüne yansıyan hayreti, sevinci ince bir dikkatle, şairane ifadelerle anlatır:

"Küçük çocuğun yüzü, soyulmuş bir taze badem gibi parlardı. Esmer, adamakıllı esmer bir yüzde bütün bir aydınlık. Sanki, yüzünü bir meşale ve bir çağlayan aynı zamanda yıkayıp aydınlatıyor." Hikâyeci, trenden inip kalabalığa karışan çocuğun arkasından bakar. Sanki çocuğun pantolonunun "geniş ve yırtık paçaları" sevinmektedir. "Büyük dikişlerle dikilmiş ve alt tarafı sökülmiş yaması" bir tünele/trene oturmaktan

memnun olduğunu söylemektedir. Bu müşahedesini, çok zoruna giden “Şu insanlara karanlık çok bile!” hükmü için anlatmıştır. Hikâyeciye/anlatıcıya göre tüneller, trenler insanlar için yapılıdır. İnsanı sevmek insana iş yaptırır. Şöyle der: “Tünel’in kayışı, Tünel’e ilk defa bindiği zaman sevinen ve bu sevinci bile belli etmek istemeyen bir çocuk için yapılacak bir şey. Eğer bugün biz tünel kayışı yapamıyorsak, bunun en büyük sebebi Tünel’e ilk binen ve sevinen çocuğu sevmememizdir.” Hikâyeci, “Şu insanlara hiçbir şey çok değil” kanaatindedir. “Şu insanlara karanlık çok bile!” diyen, kendi gibi olmayan insanları hakir gören” zihniyete karşı anlatılan bu müşahede; bir şey yapmanın, üretmenin, yeni şeyler icat etmenin gerisinde din, dil, ırk ayrımı yapmadan insana duyulan sevgi, saygının olduğunu söyler. Hikâye, insanlar için bir şeyler üretemiyoruz, “kalkınmıyoruz çünkü sevmiyoruz” (Tökel, 2023, s. 158) demekte, insanları sevmeyen bir zihniyetin iyi işler yapamayacağını dile getirmektedir.

İşini İyi Yapan İnsanlarla Güzelleşen Dünya, Emeğin Kıymeti

“Şu dünyada daha tertemiz mavi gözlü bir hallaç baba vardı. Hâlâ dünyadan ümitliydi. Mavi gözleriyle dünyamızda namuslu hallaç baba masalını gezdiriyordu.”

Semaver hikâyesinde işini zevkle, hırsla, iştiaqla yapan Ali’den “Alimiz” diye söz edilir. Sait Faik’in hikâyelerinde işlerini iyi yapan insanlar sevilir: Bu insanların varlığı onların yaptıklarına şahit olan hikâyeciye ümit, yaşama sevinci verir. *Karanfiller ve Domates Suyu* hikâyesinde (Abasıyanık, 2017a, s. 41-45) Kör Mustafa işini iyi yapan bir insandır. “Bir gözü sola doğru biraz kaydığı için” kör denilen Mustafa, “bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar.” Bakarsan bağ bakmazsan dağ olur misali, bir çalılığı bahçeye dönüştürür. Mustafa, “çalılığın bir kısmını, tırnakları pahasına” ayıklar. Toprak çok taşlıktır. Mustafa gündüzleri başka yerde çalışır. “Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarınca kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. ... Bu korkunç mücadelede üç evlek toprak için Mustafa’dan başka bizim köyde kimse girişemezdi. ... Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnaklarıyla toprağı tırmalar.” Sonunda Mustafa “üç evleklik” küçük bir bahçe yapar. Mustafa’nın çalışkanlığına, gayretine şahit olan hikâyeci, “şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum.” “Onu gördüm mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygıyla bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum” der.

Bütün bunları kendisi ve ailesi için yapan Mustafa aslında insanlar için çalışmaktadır. Bedeli ödense de bir hizmetin, bir malın arkasındaki emeği bilmek, emek sahibine sevgi, saygı duymak insanlığın gereğidir. Hikâyeci, macerasını anlattığı Mustafa üzerinden sıradan gibi görünen şeylerin arkasındaki emeğe dikkat çeker. İnsanlara seslenir “Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa’nın kileridir. Küçük beyler! Domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferikelmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalade bulursunuz. Yunan tanrıların ölmemek için içtiği nektar lezzetini damağınızda hissederseniz emin olun ki Mustafa’nın domateslerinden bir tanesi içtiğiniz suya katılmıştır.”

Hallaç hikâyesinde (Abasıyanık, 2017a, s. 29-34) kendisini tanıdığımız Hallaç Baba da çalışkanlığıyla, yaptığı işle dünyayı güzelleştiren, insana ümit veren kişilerden biridir. Hikâyeci onu, yazın yeni başladığı sıcak bir günde vapurdan inen insanlar arsında fark eder. Hallaç’ın “iki açık mavi gözü” hikâyecinin içini “sevinç” içinde bırakır: “Şu dünyada daha tertemiz mavi gözlü bir hallaç baba vardı. Belki yetmişini aşmıştı. Çevik bir

yürüyüşle yürüyor, geniş kocaman tırnaklı elleriyle hâlâ tokmak sallıyordu. Hâlâ dünyadan ümitliydi. Akşamüstü güneş battıktan sonra tepemizde kalan gökyüzü renginde mavi gözleriyle dünyamızda namuslu hallaç baba masalını gezdiriyordu” der. Hayattan ümidini kesmemiş, çalışmaya devam eden yaşlı adamın varlığı insanda “çocuklaşma, günahsızlaşma” hissi uyandırır. O sıcak günde, yetmişini aşkın Hallaç çalışacak; “pamuk, yün şilteler atılacak, pamuk, tokmağı yiyip de kenara yığıldığı zaman bulutları hatırlatacaktır.” Akşam evine dönünce Allah’a şükredecek Hallaç insanlar için çalışır. *Karanfiller ve Domates Suyu*’nda olduğu gibi bu konu hatırlatılır: “Yün şilteler, pamuk şilteler, yastıklar, pompa yastıklar... Her evde atıldığı gibi arada sizin evde de şilteler atılır. Bir akşam yorgun, belki de canın sıkın eve dönersin. Bir de bakarsın ki yastığın davul gibi şişmiştir. Karyolan beyaz, tombul, gebe bir kadın kadar iki canlıdır. Uyku nereden gelir bilinmez. Şu uyku insanın sevgilisi gibi bir şey, gelmeyince sinirlendiriyor. Ama yatağın atılmış diye içinde hafif, kuş tüyü bir sevinç vardır.”

Her işte bir insanın emeği vardır. Hallaç üzerinden işini iyi yapan, yaptığı işle bir güzellik ortaya çıkaran insana dair hayaller kuran hikâyeci, akşamüzeri işini bitirmiş vapur bekleyen Hallaç’la konuşur. Bu diyalogdan işe, çalışmaya, çalışmanın karşılığına dair bir şeyler çıkarabiliriz. Yetmiş sekiz yaşında olduğunu söyleyen Hallaç, yorulmuştur. Yorulduğuna şaşırır, çünkü daha önce yorulmamıştır. “Ben hiçbir iş görmedim. Yine yoruldum. Olur böyle şeyler” diyen hikâyeciye Hallaç’ın verdiği cevap, “Sait Faik’in küçük insanların zaman zaman sarf ettikleri bilgece sözlerden” (Sağlık, 2023, s. 190) biridir: “İşsizlik insanı yorar.” Bu cevap çok şey söyler. Hallaç, insanın ancak bir şeyler yaparak, işle mutlu olabileceğini söylemektedir. Hallaç’ın konuşmadaki şu sözleri, bu sözleri söyleten düşünce, Sait Faik’in sevdiği insan tipine aittir: “-Bugün çok mu şilte attın? -Bilmem ki, dedi, çok da değildi. (Sonra bir günah işlemiş gibi) -Ama Allah bereket versin!”. Hallaç, işin az ya da çokluğuna değil, bereketli olmasına bakar. Önüne gelen işi beğenmemeyi, kazancını az bulmayı “günah işlemiş” olmakla eş değer bulur. Bu, kanaatkâr, mümin insan tavrıdır. İş eve ekmek götürebilmek, kimseye muhtaç olmadan geçinip gitmek için yapılır. İşini iyi yapan, varlıklarıyla dünyayı güzelleştiren, insana umut veren insanlarda çok kazanma hırsı yoktur.

Keten Helvacı’nın (Abasıyanık, 2016a, s. 7-11) varlığı da Hallaç gibi insana umut verir. O da kanaatkârdır. Hikâyede zaman II. Dünya Savaşı yıllarına denk gelen 1942 Eylül ayıdır. Dünya müthiş günler geçirmektedir: “İstanbul’da herkes ihtikarla meşgul”dür, “harp bütün dünyadadır.” İstanbul’da “iki buçukluk bir şeyi yüz yirmi beş kuruşa satan, yüzde yüz kâr eden, hiç sıkılmadan günde bir liradan bir ay zam yapan, insanlara muhabbet nişanesi taşımadan zengin olan, fakat doymayan” pek çok iş sahibi vardır. Aynı şehirde bir Keten Helvacı ise sokaklarda rızkının peşinde dolaşmaktadır. Hikâyeci sesini duyduğu, varlığından mutlu olduğu Keten Helvacı’yı merak eder. Görmek için evden çıkar. Bulup konuşur. Keten Helvacı, “kırk iki senedir bu işi yaptığını, yazın nane, sonbahar ve ilkbaharda ketenhelvası” sattığını anlatmış, “Allah’ın verdiği bereketten” bahsetmiştir. Keten Helvacı’nın varlığı, onu tanımak hikâyeciye aktüel olayların can sıkıcılığından uzaklaştırır: “1942 senesi Eylül ayında gazeteler, ihtikâr havadisleri intişar eder dururken, İstanbul sokaklarında, arkaları yenmiş lastik ayakkabılarıyla bir keten helvacının mevcudiyetini düşünmek, insanı masalların memleketine sürüklüyor” der.

Sonuç

“Bir insanı sevmekle başlar her şey”

Sait Faik Abasıyanık hikâyelerinde anlatılan insanlardan bir kısmı işini seven, bu işle evine ekmek götüren, kanaatkâr insanlardır. Anlatıcı/hikâyeci, bu insanları anlatırken onlara karşı duyduğu sevgiyi gizlemez. Onların varlığı dünyayı güzelleştirir, hikâyeciye

ümit verir. Yaptıkları işler kolay değildir. Bazen çalışma şartları zordur. Ülke, insanlık zor zamanları yaşamaktadır. Anacak onlar “zevkle, iştiaqla” çalışırlar. İnsanoğlu için ter dökerler. Yaptıkları iş, çalışmaları kimseye zarar vermez, insanları kandırmazlar. Kendi dünyalarında çalışan bu insanların varlığı anlatıcıya/hikâyeciye ümit, moral verir. Elbette bu ümit, moral okura da yansır. Onlar üzerinden emeğin kıymeti gösterilir.

Sait Faik; hikâyelerini anlattığı, varlıklarıyla dünyayı güzelleştiren, insana ümit ve yaşama sevinci veren bu insanlar üzerinden bir “iş ahlâkı” da ortaya koyar: İş insan için yapılıdır. İnsan, insan için ter döker. İnsan her şeye layıktır. İnsanları sevmek; insana çalışma, insan için güzel şeyler yapma gücü verir. İş severek, “zevkle, hırsıyla, iştiaqla” yapılmalıdır. İnsan iş arkadaşlarını mutlu etmeli, iş verenler çalışanlarına güvenebilmelidir. İş yerleri, fabrikalar insan için saadet istihsal eden yerler olmalıdır. Oralarda “kaza, ıstırap”, çalışanların “kafalarını grevli yapacak” şeyler olmamalıdır. Böyle iş ahlakına sahip insanlar çoğaldıkça dünya güzelleşecek, insanların yaşama sevinçleri artacaktır. Sait Faik Abasıyanık da işini iyi yapan bir hikâyecidir. O hâlâ, iyi hikâye okumak isteyenlerin aklına gelen ilk isimlerden biridir.

Kaynakça

- Abasıyanık, S. F. (2016). *Semaver*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2016a). *Tüneldeki çocuk*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2017). *Şahmerdan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Abasıyanık, S. F. (2017a). *Mahalle kahvesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Çelik, Y. (2023). Kendini hikâyesinin içerisinde bulan yazarın insanlıkla imtihanı. *Hece Dergisi (Sait Faik Özel Sayısı)*, (313), 132-153.
- Gemici, M. (2023). *Sait Faik Abasıyanık'ın Alemdağ'da var bir yılan'ı*. İstanbul: Ketebe Yayınları.
- Kaplan, M. (1997). *Hikâye tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaca, A. (2023). Serâzat hikâyeci Sait Faik. *Hece Dergisi (Sait Faik Özel Sayısı)*, (313), 119-123.
- Kavaz, İ. (1999). *Sait Faik Abasıyanık*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Naci, F. (2003). *Sait Faik'in hikâyeciliği*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sağlık, Ş. (2023). Sait Faik'in hikâyelerinde 'küçük insan'ların büyük dünyası. *Hece Dergisi (Sait Faik Özel Sayısı)*, (313), 114-191.
- Şimşek, T. (2023). Sait Faik'in öyküsünde çocuksu duyarlık. *Hece Dergisi (Sait Faik Özel Sayısı)*, (313), 278-284.
- Tökel, D. A. (2023). Sait Faik neleri yazmasa deli olacaktı? *Hece Dergisi (Sait Faik Özel Sayısı)*, (313), 154-169.
- Uçurum, M. (2023). Büyük hikâyecinin küçük insanları. *Hece Dergisi (Sait Faik Özel Sayısı)*, (313), 243-246.